Naisjärjestöjen Keskusliitto – Kvinnoorganisationernas Centralförbund ry 29.1.2019

Eduskunnan lakivaliokunta

Naisjärjestöjen Keskusliitto kiittää eduskunnan lakivaliokuntaa kuulemis- ja lausuntopyynnöstä koskien HE 211/2018 vp hallituksen esitystä eduskunnalle laeiksi avioliittolain 4 ja 109 §:n sekä lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta annetun lain 3 §:n muuttamisesta.

Naisjärjestöjen Keskusliitto kannattaa hallituksen esitykseen sisältyvää ehdotusta alle 18-vuotiaiden lasten avioitumisen mahdollistavan avioliittolain säännöksen kumoamisesta. Viitaten 5.9.2018 asiasta oikeusministeriölle antamaansa lausuntoon ja kansainvälisiin ihmisoikeussopimuksiin Naisjärjestöjen Keskusliitto katsoo, ettei lapsiavioliitto ei koskaan voi olla lapsen edun mukaista ja, että lapsiavioliittojen kieltäminen on päätös, jolla on positiivisia vaikutuksia erityisesti tyttöjen oikeuksien näkökulmasta. Lapsiavioliitot ovat sukupuolittunut ongelma, sillä tytöt ovat voimakkaasti yliedustettuina alaikäisenä avioituneiden joukossa. Avioliiton solmimisen alaikärajan nostaminen 18 vuoteen ehkäisee myös pakkoavioliittojen solmimista.

Valtaosa lasten avioitumisen mahdollistavista poikkeusluvista on haettu uskonnollisin ja /tai kulttuurisin syin tilanteessa, jossa tyttö on ollut raskaana. Vaikka lapsiavioliitossa ei joidenkin näkemysten mukaan ole aina kyse pakkoavioliitosta on ilmeistä, että erityisesti raskauteen liittyvissä tapauksissa poikkeuslupahakemusten taustalla saattaa olla suostuttelua ja painostusta, joka liittyy tyttöjen seksuaalisuuden kontrollointiin. Kuten pakkoavioliittojen esiintymistä ja ilmituloa Suomessa käsittelevässä selvitysmuistiossa[1] (2017) todetaan, ovat vapaaehtoisen, järjestetyn ja pakkoavioliiton rajat usein epäselviä. Vaikka painostuksen ja pakottamisen toteennäyttäminen voi olla mahdotonta, on sen mahdollisuus otettava huomioon aina, kun kyseessä on lapsi ja erityisesti tapauksissa, joissa hän on raskaana. Mikäli painostusta esiintyy, on kyseessä määritelmällisesti pakkoavioliitto. Kuten edellä mainitussa selvitysmuistiossa huomautetaan, on sekä YK:n että useiden kansainvälisten lapsen oikeuksia ajavien järjestöjen selkeä kanta se, ettei lapsi voi milloinkaan antaa pätevää suostumustaan avioliittoon. Näin ollen lapsiavioliitto on myös pakkoavioliitto.[2]

---

[1] https://oikeusministerio.fi/documents/1410853/4750802/Avioliittoon+pakottaminen+-+selvitysmuistio+2017+HY.pdf.

[2] https://oikeusministerio.fi/documents/1410853/4750802/Avioliittoon+pakottaminen+-+selvitysmuistio+2017+HY.pdf. Vaikka YK:n lapsen oikeuksien komitea katsoo, ettei lapsen mielipiteen huomioon ottamiselle tule lähtökohtaisesti asettaa kiinteitä ikärajoja, vaan tilanteet tulee arvioida lapsikohtaisesti ottaen huomioon lapsen henkilökohtaiset ominaisuudet ja päätettävänä oleva asia, on sen kanta lapsiavioliittoihin tiukka. Haitallisia käytäntöjä koskevassa yleiskommentissaan nro. 8 (2014) lapsen oikeuksien komitea ja CEDAW-komitea ovat linjanneet seuraavaa: ”Kun otetaan huomioon lapsen kehittyvien valmiuksien ja itsenäisyyden kunnioittaminen hänen elämäänsä koskevia päätöksiä tehtäessä, poikkeuksellisissa tilanteissa voidaan sallia kypsän, toimintakykyisen alle 18-vuotiaan lapsen avioliitto, edellyttäen että lapsi on vähintään 16-vuotias ja että tällaiset päätökset tekee tuomari perusteltujen ja poikkeuksellisten, lainsäädännössä määriteltyjen syiden ja kypsyydestä saatujen todisteiden perusteella ottamatta huomioon kulttuuria tai perinteitä.” http://lapsiasia.fi/wp-content/uploads/2015/03/CRC_C_GC_18_julkaisu.pdf; Lapsiavioliitto on myös määritelty haitalliseksi perinteeksi ja hyväksikäytöksi, joilta lapsen oikeuksien sopimus velvoittaa lasta suojelemaan. https://www.unicef.org/publications/files/Early_Marriage_12.lo.pdf. Myös YK:n kestävän kehityksen Agenda 2030 edellyttää lopettamaan lapsi- ja pakkoavioliitot. https://unstats.un.org/sdgs/indicators/Official%20Revised%20List%20of%20global%20SDG%20indicators.pdf; Voidaan myös perustellusti kysyä, onko avioliitto, ottaen huomioon avioliitolle määritelty tarkoitus (perheen perustamien, jolla yleensä tarkoitetaan lasten hankkimista) ja esimerkiksi kaikki siihen sisältyvät juridiset velvoitteet, sellainen asia, josta lapsen oikeudellisesti vajaavaltaisena tulisi saada päättää varsinkin, kun alaikäisellä on lain mukaan oikeus tehdä itsenäisesti vain sellaisia oikeustoimia, jotka ovat merkitykseltään vähäisiä ja olosuhteisiin nähden tavanomaisia. https://www.minilex.fi/a/alaik%C3%A4isen-oikeus-tehd%C3%A4-oikeustoimia-ottaa-vastaan-lahjoja-sek%C3%A4-vallita-ty%C3%B6ansioitaan. Myös käsiteltävä olevan hallituksen esityksen perusteluissa todetaan, että ”lapsen kyky itsenäisesti päättää avioitumisen kaltaisesta merkittävästä asiasta voidaan ylipäänsä kyseenalaistaa”.

NAISJÄRJESTÖJEN KESKUSLIITTO
KVINNOORGANISATIONERNAS CENTRALFÖRBUND ry
THE NATIONAL COUNCIL OF WOMEN OF FINLAND

Fredrikinkatu 39 C 22
FI-00120 Helsinki
www.naisjarjestot.fi

Naisjärjestöjen Keskusliitto kannattaa pakkoavioliittojen kriminalisoimista ja niiden mitätöinnin mahdollistamista. Tähän velvoittavat myös Euroopan neuvoston yleissopimuksen naisiin kohdistuvan väkivallan ja perheväkivallan ehkäisemisestä ja torjumisesta (nk. Istanbulin sopimus) artiklat 32 ja 37, joiden mukaan ”osapuolet toteuttavat tarvittavat lainsäädäntö- tai muut toimet varmistaakseen, että pakottamalla solmitut avioliitot voidaan mitätöidä, kumota tai purkaa aiheuttamatta uhreille kohtuutonta taloudellista tai hallinnollista taakkaa” ja ”osapuolet toteuttavat tarvittavat lainsäädäntö- tai muut toimet varmistaakseen, että aikuisen tai lapsen tahallinen pakottaminen avioliittoon säädetään rangaistavaksi”.

Koska lapsiavioliitossa voi olla kyse pakkoavioliitosta ja mikäli käsiteltävänä olevan hallituksen esityksen lailla kyseenalaistetaan lapsen kyky tehdä avioliiton kaltaisia merkittäviä sopimuksia, on Naisjärjestöjen Keskusliiton näkemyksen mukaan syytä mahdollistaa myös alaikäisenä solmittujen avioliittojen mitätöinti. Mitätöinnin mahdollistamalla valtio tunnustaisi, että avioliittoon pakotetun kohdalla on tapahtunut vääryys ja että hänen perus- ja ihmisoikeuksiaan on loukattu. Mitätöinnin oikeudelliset vaikutukset avioliiton osapuoliin ja avioliiton aikana mahdollisesti syntyneisiin lapsiin tulee selvittää ja huolehtia siitä, ettei mitätöinnillä ole kielteisiä oikeudellisia tai taloudellisia vaikutuksia liitossa syntyneisiin lapsiin tai mitätöintiä hakeneeseen osapuoleen. Mitätöinnin hakeminen on tehtävä helpoksi ja maksuttomaksi ja mitätöinnin mahdollisuudesta ja sen oikeusvaikutuksista on tiedotettava asianmukaisesti siten, että tieto saavuttaa asianosaiset. Mitätöintiä hakeneelle osapuolelle on tarjottava juridista ja muuta tarvittavaa neuvontaa, apua käytännön asioiden järjestämisessä sekä tarvittaessa taloudellista tukea ja suojelua. Naisten turvallisuus on taattava avioliiton mitätöintiin liittyvissä tapauksissa. Turvallisuus on huomioitava myös lasten huoltoon ja tapaamisoikeuteen liittyvissä kysymyksissä.

Hallituksen esitys ei sisällä ulkomailla solmittujen avioliittojen tunnustamista koskevia säädösmuutoksia. Esityksessä kuitenkin katsotaan, että asiaa on jatkossa arvioitava perusteellisesti erikseen hyvän lainvalmistelun periaatteita noudattaen. **Naisjärjestöjen Keskusliitto on oikeusministeriölle toimittamassa lausunnossa 5.9.2018 katsonut, ettei alaikäisenä ulkomailla solmittuja avioliittoja tule tunnustaa Suomessa ja kannattaa siten hallituksen esitykseen sisältyvää ehdotusta. Keskusliitto katsoo, että asian selvittäminen on aloitettava mahdollisimman pian, ja lainsäädäntöä päivitettävä sellaiseksi, että se suojelee kaikkia Suomessa oleskelevia lapsia yhtäläisesti avioliiton solmimispaikasta tai lapsen kansalaisuudesta riippumatta.** Kun kotimaassa solmitut lapsiavioliitot nyt käsiteltävänä olevan hallituksen esityksen mukaisesti kielletään Suomessa, on varmistettava, että myös ulkomailla solmitut lapsiavioliitot katsotaan kaikissa tapauksissa Suomen oikeusjärjestyksen perusteiden vastaiseksi ilman tapauskohtaista harkintaa silloin, kun puolisoista toinen on alle 18-vuotias avioliiton tunnustamisen tullessa Suomessa tarkasteluun. Esimerkin tällaisesta lainsäädäntömuutoksesta tarjoaa Ruotsissa 1.1.2019 voimaan astunut lakimuutos, jonka seurauksena ulkomailla solmittuja lapsiavioliittoja ei edes tapauskohtaisen harkinnan perusteella tunnusteta riippumatta lapsen yhteydestä Ruotsiin.[3] Tulevien säädösmuutosten yhteydessä on huomioitava, että Istanbulin sopimuksen 37 artikla edellyttää, että ”osapuolet toteuttavat tarvittavat lainsäädäntö- tai muut toimet varmistaakseen, että aikuisen tai lapsen tahallinen houkutteleminen muun kuin sen osapuolen tai valtion alueelle, jossa hän asuu, tarkoituksena pakottaa hänet avioliittoon säädetään rangaistavaksi”.

[3] Riksdagen säger ja till regeringens förslag om att skärpa reglerna kring utländska barnäktenskap. Idag kan utländska barnäktenskap erkännas i Sverige om ingen av parterna hade anknytning hit när äktenskapet ingicks. De nya reglerna innebär ett förbud mot att erkänna utländska barnäktenskap, oavsett vilken anknytning till Sverige som personerna hade när äktenskapet ingicks eller hur gamla de är när frågan prövas av en myndighet. Om minst en av personerna fortfarande är ett barn vid prövningen ska det aldrig gå att göra undantag från förbudet. Riksdagen håller med regeringen om att barnäktenskap är en skadlig sedvänja och anser att det är av stor vikt att alla som befinner sig i Sverige har samma rättsliga skydd mot sådana äktenskap. Lagändringarna börjar gälla den 1 januari 2019. http://www.riksdagen.se/sv/dokument-lagar/arende/betankande/forbud-mot-erkannande-av-utlandska-barnaktenskap_H601CU4.

Naisjärjestöjen Keskusliitto – Kvinnoorganisationernas Centralförbund ry

Eva Biaudet	Terhi Heinilä	Anniina Vainio
puheenjohtaja	pääsihteeri	järjestösihteeri

Lisätietoja

Eva Biaudet, puheenjohtaja, puh. 050 3140205
Terhi Heinilä, pääsihteeri, terhi.heinila@naisjarjestot.fi, puh. 040 530 5544
Anniina Vainio, järjestösihteeri, anniina.vainio@naisjarjestot.fi, puh. 050 388 8868

Vuonna 1911 perustettu Naisjärjestöjen Keskusliitto on sukupuolten tasa-arvoa edistävien naisjärjestöjen kattojärjestö. Naisjärjestöjen Keskusliittoon kuuluu 59 jäsenjärjestöä, joissa on yhteensä yli 400 000 jäsentä. Keskusliitto toimii naisten aseman, sukupuolten tasa-arvon ja tyttöjen ja naisten ihmisoikeuksien edistämiseksi yhdessä jäsenjärjestöjen kanssa.

www.naisjarjestot.fi | NJKL Facebookissa | NJKL Twitterissä